

زبان و ادبیات عربی، دوره پانزدهم، شماره ۲ (پیاپی ۳۳) تابستان ۱۴۰۲، صص: ۸۹-۷۴

مقایسه طرح‌واره‌های تصویری برابر نهاده‌های عربی و فارسی زیست‌شناسی بر مبنای رویکرد زبان‌شناختی جانسون

(پژوهشی)

سیما نبی‌پور^۱ (دانشجوی دکتری زبان و زبان‌شناسی، گروه زبان انگلیسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران)

مهدی محمدنی^۱ (استادیار گروه زبان و زبان‌شناسی، دانشگاه ولایت ایرانشهر، ایرانشهر، ایران، نویسنده مسئول)^۱

احمد مجوزی^۱ (استادیار گروه زبان انگلیسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران)

Doi:10.22067/jallv15.i2.2304-1258

چکیده

یکی از حوزه‌های علمی جدید که با ذهن انسان ارتباط مستقیم دارد، حوزه شناختی است. طرح‌واره‌های تصویری از مهم‌ترین زیرساخت‌های این حوزه هستند که برای اولین بار توسط مارک جانسون مطرح گردید. واژگان زبان را به دلیل ماهیت روان‌شناختی و ارتباط مستقیم آن با ذهن می‌توان از راه مطالعات شناختی بررسی کرد. پژوهشگران می‌توانند از طریق ابزارهایی چون علوم‌شناختی و علوم مرتبط با آن از جمله زبان‌شناسی شناختی به دلیل ماهیت ارتباطی آن در زمینه‌های مختلف پژوهش‌هایی را انجام دهند. بنابراین هدف پژوهشگران در این مقاله استفاده از این ابزار در رمزگشایی معنایی واژگان فارسی و عربی می‌باشد.

در پژوهش حاضر، به مطالعه موردی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم پرداخته شده است و درصدد است که میزان کاربست طرح‌واره‌های تصویری در واژگان معادل‌یابی شده به این دو زبان را بر اساس رویکرد زبان‌شناختی جانسون بررسی کند. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش به دنبال بررسی این مسئله هستیم که تا چه میزان واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی از پایه هفتم تا دوازدهم برای رسیدن به معنی با کاربرد تجربیات جسمیت یافته در قالب زبان نمود پیدا کرده‌اند؟ هدف این پژوهش، برجسته‌سازی طرح‌واره‌های تصویری به‌عنوان ابزارهایی معناشناختی، جهت نشان دادن فضاهای انتزاعی ذهن می‌باشد. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، مشخص شد که طرح‌واره حجمی بیشترین میزان را در معادل‌یابی واژگان به زبان عربی داراست. در طرح‌واره حرکتی واژه عربی یافت نمی‌شود ولی طرح‌واره قدرتی سهم یکسانی را در انتقال معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی دارد.

کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی شناختی، طرح‌واره‌های تصویری، جسمیت یافتگی، واژگان معادل‌یابی شده فارسی و عربی، کتاب زیست‌شناسی.

۱. مقدمه

زبان‌ها، نهادهای اجتماعی و نظامی وابسته به فرهنگ اجتماعی هستند که متأثر از تغییرات اجتماعی است و همواره در حال تغییر و پاسخ به عوامل اجتماعی غیرزبانی است. (صفوی، ۱۳۷۴: ۹۷). به عبارت دیگر، تغییرات اجتماعی و توسعه علم و صنعت از عوامل مهم تغییر زبان هستند و این تغییر بیش از هر سطح دیگری در سطح واژگان رخ می‌دهد. برای ساختن واژگان جدید معمولاً سه مرجع وجود دارد:

الف) فرهنگستان‌های زبان

ب) نویسندگان، مترجمین، ادبا و علما

ج) سومین مرجع مردم عادی می‌باشند.

اما وظیفه اصلی واژه‌سازی و واژه‌گزینی در هر زبانی برعهده فرهنگستان زبان و ادب آن کشور می‌باشد. از دیگر وظایف فرهنگستان‌ها، ترویج معادل‌هایی است که به تصویب این نهاد رسیده و نیز تشویق گویش‌وران در استفاده از این معادل‌ها می‌باشد.

به گزارش گروه واژه‌گزینی دانشگاه زبان و ادب فارسی، واژه‌سازی یا واژه‌گزینی فرایندی است که طی یک فرایند علمی، فنی، تخصصی یا هنری معین، معمولاً یک یا در مواردی بیش از یک کلمه انتخاب یا انجام می‌شود. (گروه واژه‌گزینی، ۱۳۸۸: ۱۱). فرهنگستان موظف است در فرایند انتخاب واژه یا معادل‌سازی اصول زیر را رعایت کند: (۱) از زبان علمی استفاده کند. (۲) زبان علم ایران فارسی است و باید فارسی باشد. (۳) زبان علمی فارسی برای بقای خود نیازمند انتخاب منظم و روشمند واژه‌هاست. (همان: ۱۱).

زبان‌شناسی یکی از مهم‌ترین مکاتب زبان‌شناسی است که ریشه در علوم شناختی و حوزه زبان‌شناسی مبتنی بر درک و تجربه زندگی دارد. طرفداران نظریه شناختی، زبان را یک فرآیند و ساختار را یک مفهوم می‌دانند. به گفته او، ساختار نظام‌مند زبان، سازمان‌دهی افکار ما را منعکس می‌کند. لیکف و جانسون به این نتیجه رسیدند که ایده‌های انتزاعی با استفاده از عینیت بخشیدن به ساختار مفهومی یکی از اصول معناشناسی شناختی تلقی می‌شود. به گفته جانسون، تجربیاتی که افراد از دنیای اطراف خود کسب می‌کنند، ساختارهایی را در ذهن ایجاد می‌کنند که ما به زبان خود منتقل می‌کنیم. ایده‌های ضمنی در ذهن انسان سازمان‌دهی می‌شوند (راسخ مهند، ۱۳۹۲: ۱۱-۱۳).

این ساخت‌های مفهومی در واقع همان طرح‌واره‌های تصویری می‌باشند که انسان با توجه به تجربیات فیزیکی خود از جهان خارج، آن‌ها را شکل می‌دهد. همین تجربیات عینی باعث می‌شوند که انسان بتواند سایر مفاهیم انتزاعی‌تر را درک کند. جانسون این تجربه‌ها را به سه گروه کلی طرح‌واره حجمی، حرکتی و قدرتی تقسیم‌بندی کرده است (بهروزی و فرع شیرازی، ۱۳۹۹: ۳۲).

طرح‌واره‌های تصویری از اساسی‌ترین مفاهیم معناشناسی شناختی هستند که در سال ۱۹۸۷ جانسون پیشنهاد کرد که مهم‌ترین آن‌ها برنامه‌ریزی حجم، حرکت و قدرت است. این تصاویر نوعی تجربه عاطفی هستند؛ زیرا از فرآیند درک احساسات ناشی می‌شوند و دنیای ذهن را با دنیای بیرونی مرتبط می‌کنند. این طرح‌واره‌ها باعث می‌شوند که بین تجربه‌های روزمره انسان و یافته‌های ذهنی وی، رابطه‌هایی ایجاد شود که برای درک تجربه‌های نو کارساز باشند. این تحقیق در پی اثبات موضوعات ذیل می‌باشد که طرح‌واره‌های تصویری در تبیین مفاهیم و رمزگشایی معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم مبتنی بر زبان‌شناختی جانسون چگونه

کاربرد پیدا می‌کنند یا به عبارت دیگر، طرح‌واره حجمی و حرکتی و قدرتی به‌نوبه خود چه سهمی در انتقال معنایی واژگان معادل‌یابی شده دارند؟ پس در این پژوهش به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر هستیم:

۱.۱. پرسش‌های پژوهش

۱. طرح‌واره‌های تصویری چگونه می‌توانند در تبیین مفاهیم و رمزگشایی معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در حوزه زیست‌شناسی دوره اول و دوم بر اساس رویکرد زبان‌شناختی جانسون به ما کمک کنند؟
۲. کدام طرح‌واره (حجمی، حرکتی، قدرتی)، بیشترین و کمترین فراوانی را در انتقال معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دارد؟

۲.۱. فرضیه‌های پژوهش

۱. به نظر می‌رسد که طرح‌واره‌های تصویری در تبیین مفاهیم و رمزگشایی معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم مبتنی بر زبان‌شناختی جانسون قابلیت کاربرد دارد.
۲. طرح‌واره حرکتی هیچ سهمی را در انتقال معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی ندارد ولی طرح‌واره حجمی، بیشترین فراوانی را به زبان عربی و طرح‌واره قدرتی سهم یکسانی را در انتقال معنایی واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی دارد.

۳.۱. پیشینه پژوهش

در ایران پژوهش‌هایی در زمینه‌های مختلف با استفاده از رویکرد جانسون انجام شده است. باقری خلیلی و محرابی کاله (۱۳۹۲)، مقاله طرح‌واره‌های چرخشی در غزلیات سعدی و حافظ بررسی کرده‌اند. آنان به یافته‌های جالبی در پژوهش خود اشاره می‌کنند. طرح‌واره‌های چرخشی یکی از زیرشاخه‌های طرح‌واره‌های حرکتی است. درک سعدی از زمان خطی و ادراک حافظ دایره‌ای است. نگاه خطی واقع‌گرایی سعدی و نگاه دایره‌ای آرمان‌گرایی حافظ را نشان می‌دهد. عبارت دیگر، واژگان در شعر سعدی به صورت مرکزگیزی و در شعر حافظ به صورت مرکزگرایی کاربرد پیدا می‌کنند.

آریان‌فر (۱۳۸۵)، در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی شماری از ضرب‌المثل‌های زبان فارسی بر اساس طرح‌واره‌های تصویری در چارچوب نظریه معناشناسی شناختی» ضرب‌المثل‌های فارسی را که در آن‌ها به اعضای بدن اشاره شده، مورد بررسی قرار داده است. وی نتیجه می‌گیرد که رابطه مستقیم بین طرح‌واره‌های تصویری و کاربرد اعضای بدن وجود دارد.

محمدی آسیابادی و صادقی و طاهری (۱۳۹۱)، به پژوهشی تحت عنوان طرح‌واره حجمی و کاربرد آن در بیان تجارب عرفانی پرداخته‌اند. نگارندگان، این طرح‌واره‌ها را که بر قرار گرفتن شیء درون شیئی دیگر دلالت دارد، در مفاهیم عرفانی مطالعه کرده‌اند. براساس یافته‌های پژوهشی آنان، بیشتر تخیلات، دریافت‌ها و ادراک‌هایی که بر مفهوم حجم دلالت دارند، با این روش قابل شناخت هستند.

راسخ مهند (۱۳۹۲) با نگارش کتاب «درآمدی بر زبان‌شناسی شناختی» نظریه طرح‌واره‌های تصویری توسط جانسون را به شکلی جامع بازگو می‌نماید و با نگاهی شناختی به معنای واژگان، نظریه‌های طرح‌واره‌های تصویری و مشخصات

این سیستم ادراک حسی را معرفی می‌کند. به بیان دیگر، طرح‌واره‌های تصویری ساختارهای معنی‌دار جسمی‌شدگی هستند که حاصل حرکات جسم انسان در فضای سه‌بعدی، تعاملات ادراکی و نحوه برخورد با اجسام هستند. ایمانی و رفیعی (۱۳۹۸)، در مطالعه دیگری درباره تحلیل ساخت محور از ترکیبات نام اندام سر در زبان فارسی می‌پردازند و می‌کوشند تنوعات معنایی، عمومی‌ترین طرح‌واره ساختی ناظر بر عملکرد این الگوی واژه‌سازی انشعابات حاصل و نیز ساختار سلسله مراتبی آن را در واژگان گویش‌وران زبان فارسی بر اساس داده‌های هم‌زمانی و در زمانی مورد بررسی قرار دهند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که دو طرح‌واره ساختی عمومی و چندین زیر طرح‌واره فرعی تشکیل‌دهنده نظام سلسله مراتبی این ساخت هستند.

دهقان و سیدی و ناظری (۱۴۰۱)، به مطالعه‌ای درباره معنانشناسی تاریخی و توصیفی واژه «تل» است که از جمله واژگان تک کاربرد در قرآن کریم به شمار می‌آید، پرداخته‌اند. آنان به این نتیجه رسیدند که پیش از نزول قرآن، واژه «تل» در زبان‌های سامی به معنای «علق» و «رفع» بوده است. در حالی که در دوران جاهلیت «تل» به معنای «تپه، گردنه و نیزه»، به معنای برافراشتگی و بلندی بوده است.

رسولی، رضایی و حسینی (۱۴۰۱)، به بررسی جستارهای زبانی در قصیده «اطبق دجی» سروده محمدمهدی جواهری با رویکرد آشنایی‌زدایی آوایی، واژگانی و نحوی پرداخته‌اند که هدف از این پژوهش، شناساندن شگردهای آشنایی‌زدایی در اشعار جواهری و دست‌یابی به نوآوری‌های شاعر از منظر زیباشناختی به‌عنوان نمونه‌ای از ادبیات معاصر عراق است. اما هدف از پژوهش این است که به بررسی طرح‌واره‌های تصویری به‌عنوان ابزارهای معنی‌شناختی در ساختن فضاهای انتزاعی در ذهن انسان‌ها بپردازد.

۲. مبانی نظری پژوهش

زبان‌شناسی شناختی یکی از گرایش‌های جدید در زبان‌شناسی است. عقیده این است که حوزه‌های انتزاعی عموماً بر اساس حوزه‌های عینی و عینی‌تر درک می‌شوند. به عبارت دیگر، نوعی نگاشت استعاری بین حوزه انضمامی و حوزه انتزاعی برقرار می‌شود که به‌طور کلی می‌توان آن را به دو حوزه تقسیم کرد. یکی معنانشناسی شناختی و دیگری رویکرد شناختی دستوری. معنانشناسی شناختی به بررسی رابطه بین تجربه انسانی، نظام‌های مفهومی و ساختار معنایی زبان می‌پردازد و رابطه بین تجربه، شناخت و زبان را بررسی می‌کند (دادور کاشانی و موسوی جاروکانی، ۱۴۰۱: ۱۶۲).

لوبنر علم شناختی را این‌گونه تعریف می‌کند: «چگونه ذهن کار می‌کند و ورودی را از محیط دریافت می‌کند، و چگونه آنچه را که درک می‌کند پردازش می‌کند، آن را با داده‌های قبلی مقایسه می‌کند و سپس این داده‌ها را دسته‌بندی و در حافظه ذخیره می‌کند» تا اطلاعات ذهنی ما و چگونگی آن را توصیف کند. ما از آن استفاده می‌کنیم. تحقیق در مورد زبان یکی از شاخه‌های اصلی این علم است؛ زیرا زبان مهم‌ترین دریچه‌ای به ذهن ماست و دانشمندان را از آنچه در ذهن ما می‌گذرد آگاه می‌سازد (راسخ مهند، ۱۳۹۲: ۳۸).

اصطلاح ساختار در آثار اکثر نویسندگان عرب به اشکال مختلف به‌کاررفته است. بنابراین ممکن است این اصطلاح به معنای غربی آن نزدیک یا دور از آن باشد. مثلاً در کتاب «مجمیم الرغة النظری» محمدعلی خولی (خولی، ۱۳۷۰: ۲۷۱) و «مجمیم الرغة الحدیث» از واژه بنیاد به معنای مرکب استفاده شده است (معجم مصطلحات علم اللغة الحدیث، ۱۹۸۳: ۸۷). این کتاب حاصل تلاش گروهی چند زبان‌شناس و فرهنگ‌شناس عرب است.

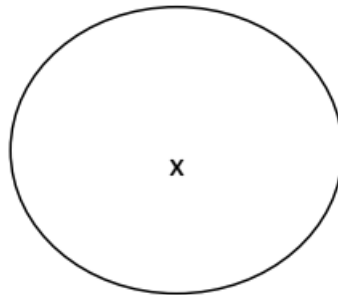
نقشه‌های مفهومی بر اساس تشکیل یک آرایش سلسله مراتبی از کلمات ایجاد می‌شود. هستی‌شناسی‌ها اغلب حاوی مفاهیمی هستند که برای درک انسان از جهان اطرافشان اساسی هستند و دانش پیشینی را نشان می‌دهند. این واقعیت که ساختار هستی‌شناسی مبتنی بر شیب‌های عمومی و خاص، یا بالا و پایین است، به جای حل مشکل مدیریت واژگان، به هدف و حوزه هدف بستگی دارد؛ زیرا بین این دو جنبه تفاوت مهم و کاربردی وجود دارد. هستی‌شناسی‌های مبتنی بر سلسله‌مراتب و مختصات معنایی به دنبال استخراج حوزه‌های معنایی خاص بر اساس مفاهیم دقیقاً تعریف‌شده هستند. به‌عنوان مثال در علوم پایه (ریاضی، فیزیک و ...) دانش مرتبط به‌راحتی ایجاد می‌شود؛ زیرا همه رشته‌ها دارای یک سیستم مفهومی هستند که می‌توان آن را با اصطلاحات علمی تعریف کرد. حتماً در چنین مواردی، مفهوم شیء که در جهان مقاله ظاهر می‌شود، می‌کوشد پدیده‌های واقعی جهان را به‌صورت محض و انتزاعی، به‌عنوان الگویی آرمانی و ساده‌شده ارائه دهد. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۲: ۱۷۶)

جانسون در مطالعات شناختی خود چندین ویژگی را برای طرحواره‌های تصویری فهرست کرده است، از جمله: طرح‌واره حجم، طرحواره حرکت و طرحواره نیرو (فتحی ایرانشاهی و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۳۴).

تالمی از همین طرح‌واره‌ها که حاصل قابلیت درک از طریق جسمیت یافتگی هستند، در نشان دادن نظام مفهومی بهره می‌گیرد (دستلان و محمد ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۳) پیش از پرداختن به هر یک از این طرح‌واره‌ها، چند ویژگی کلی‌تر را که به‌وسیله جانسون طرح‌شده توضیح می‌دهیم و پس‌از آن هر کدام از انواع طرح‌واره‌های تصویری را به‌صورت جداگانه بررسی می‌کنیم

۱.۲. طرح‌واره حجمی

طرح حجمی یکی از مهم‌ترین طرح‌های بصری است که با قدرت تخیل و تجسم به مفاهیم انتزاعی جسمانی می‌بخشد. این طرح‌ها در مورد تجربیات حسی هستند و به دست می‌آیند. این بدان معنی است که آن‌ها اساساً از پیش تعیین‌شده‌اند. به‌این ترتیب سؤالات مربوط به مفهوم طرح حجمی (ورود و خروج از ظروف و مکان‌ها) از تجربیات و اطلاعات حسی انسان در مراحل اولیه توسعه به دست می‌آید. این طرح یکی از تجربیات رایج و همه‌جا حاضر ما با کانتینرها است که در کلمات و مکالمات روزمره با استفاده از کلمات کلیدی (داخلی و بیرونی) نمایش داده می‌شود. طرح‌واره‌ی حجمی عبارت‌اند از نگاشت و انطباق بین پدیده‌های ذهنی و تجربیاتی که انسان از قرارگرفتن در مکان‌هایی از جمله خانه، اتاق، محیط کار و ... به دست می‌آورد. این طرح‌واره، باعث می‌شود که انسان بتواند با در نظر گرفتن ظرف و مظروف و با شبیه‌سازی قرار گرفتن اشیاء در درون یکدیگر امکان تجسم در ذهن خود را میسر سازد (شکل ۱).

شکل ۱. طرح‌واره حجمی

عناصر اصلی طرح‌واره حجمی عبارت‌اند از: درون، محدوده و بیرون. ساختار درونی این طرح‌واره مثل طرح‌واره تصویری دیگری به نحوی مرتب‌شده‌اند که منجر به یک نتیجه‌گیری منطقی می‌شود: هر چیزی یا درون یک ظرف است یا بیرون آن ظرف: اگر الف که یک ظرف است، درون ظرف ب باشد و ج درون ظرف الف باشد؛ نتیجه ج درون ظرف ب است (محمدی آسیابادی و طاهری، ۱۳۹۱:۱۰۰). برای مثال «باید به آقای مدیر، برای خروج از این بحران کمک کرد».

در این مثال، «آقای مدیر» موجودی که دستخوش حرکت می‌شود و از موقعیتی حرکت می‌کند که در آستانه اشغال موقعیتی خارج از مکان خود است. با علامت‌گذاری در خارج از منطقه مرزی مشخص می‌شود موجودی است که تحت حرکت قرار می‌گیرد و از موقعیتی که در داخل محدوده محسوب می‌شود، حرکت می‌کند تا مکانی خارج از محدوده مرزی مکان را اشغال می‌کند. همان‌طور که خروج از محدوده مرزی، با ذکر بیرون برجسته‌نمایی شده است (بهروزی، فرع شیرازی، ۱۳۹۹:۴۲).

۲.۲ کاربرد طرح‌واره حجمی در واژگان معادل‌یابی شده در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم

براساس تعریف طرح‌واره حجمی، انسان با توجه به تجربه‌ای که در مکان‌های گوناگون به دست می‌آورد، تصویری ذهنی می‌سازد که به وسیله آن مفهوم‌سازی در موارد مشابه را برایش میسر می‌کند، همین رابطه ظرف و مظهر باعث می‌شود که بتواند ذهنیات خود را بر اساس طرح‌واره حجمی شکل دهد. در ادامه به واژگان معادل‌یابی شده درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم در جدول زیر اشاره شده است.

جدول ۱. واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم نشان می‌دهد.

طرح‌واره تصویری غالب حجمی می‌باشد

واژگان لاتین	واژگان معادل‌یابی شده	مفهوم‌سازی/معنی
پانکراس	(لوزالمعده)(عربی)	غده‌ای پهن و دراز است (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه شصت)
اسکلت	استخوان بندی	بخشی از بدن انسان است (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه سی‌وهشت)
لیزوزوم	کافنده تن	از اندامک‌های درون‌یخته است (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه یازده)
میوکارد	ماهیچه (قلب)(عربی)	لایه میانی دیواره قلب است (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه پنجاه‌ویک)
سورفانکتانت	(عامل سطح‌فعال)(عربی)	یک نوع ماده است (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه سی‌وهفت)
اسپیرومتر	دم‌سنج	دستگاهی است برای اندازه‌گیری حجم هوا (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه چهل‌وسه)
پاراسمپاتیک	پادهم(حس)(عربی)	دستگاه عصبی است (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه هفده)
پنومونیا	(ذات‌الریه)(عربی)	وضعیت التهابی ریه است (زیست‌شناسی پایه دوازدهم، صفحه دو)

این واژگان از نوع طرح‌واره‌های حجمی هستند و به‌صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. این دسته از واژگان بر مبنای تصویری کلی‌اند که بر اصل قرار گرفتن شیئی در داخل فضا و یا محیطی خارج از آن دلالت می‌کند. از این تصویر ظرف و مطروف، برخی اوقات صرفاً جهت توصیف طرح‌واره حجمی استفاده شده است. در اینجا واژگان به‌عنوان یک ظرف ظاهر شده است و دلالت بر مکان دارد. آنچه زمینه جسمی شدگی مفهوم واژگان معادل‌یابی شده را فراهم کرده است، معنای مجازی آن است. پذیرش طرح‌های حجمی، تحقق واقعیت‌ها و مفاهیم انتزاعی است. از آنجاکه مفهوم میوکارد در کلاس زیست‌شناسی به معنای ماهیچه قلب است که می‌توان آن را به‌طور عینی احساس کرد. مفهوم لوزالمعدة یعنی پایین معده می‌باشد. واژه لوز به معنای سوراخ است و از ریشه لاز، یلوز و لوزا هستند و اسم جامد می‌باشند. در مورد واژه معده این‌گونه است که از ریشه معد، یمعد و معدا می‌باشد. جمع آن معد است و معنی آن به معنای شکم یا پهلو انسان و اسم جامد می‌باشد. در طول فیزیکی شدن، عضله قلب توانایی‌هایی را به دست آورد تا در ظرف خود قرار گیرد.

در این طرح قلب انسان ظرف و مکانی است که خون در آن جریان یافته و حیات را گسترش می‌دهد. این واژه عربی است و اسم جامد می‌باشد و هیچ‌گونه ریشه‌ای ندارد.

به‌عنوان مثال، سطح‌فعال، فعال از ریشه فعل، یفعل و فعل که به معنای کاری کردن یا کاری انجام دادن می‌باشد. فعال به معنی مؤثر یا نافذ یا نتیجه‌بخش می‌باشد و از نوع اسم مشتق است.

واژه سطح از ریشه سطح یسطح سطحا است که به معنای گسترانید است و جمع این واژه سطوح می‌باشد. واژه حس از ریشه حسا یحسس حسس و تحسیس می‌آید. معنای بسیار فراوانی در فرهنگ لغت دارد ولی در اینجا به معنی محسوس کردن یا به معنی قدرت در انجام کار هم می‌باشد و اسم جامد نیز است. واژه ذات‌الریه در فرهنگ معین ذات‌الرئه می‌باشد و اسم مشتق می‌باشد.

از ۱۹ واژه تخصصی معادل‌یابی شده در درس زیست‌شناسی، ۸ مورد از آن‌ها مربوط به طرح‌واره حجمی است که به زبان فارسی و عربی معادل‌یابی شده‌اند و از بین آن‌ها ۵ مورد به زبان عربی معادل‌یابی شده است. همان‌گونه که آمار نشان می‌دهد واژگان عربی در این طرح‌واره فراوانی بیشتری دارند (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع فراوانی طرح‌واره حجمی در واژگان تخصصی معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس

زیست‌شناسی دوره اول و دوم

نوع طرح‌واره (طرح‌واره حجمی)	تعداد	درصد
واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی	۳	۳۷٪
واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی	۵	۶۲٪

۳.۲. طرح‌واره حرکتی

رویداد حرکت یکی از عناصر تأثیرگذار در مفهوم‌سازی است. بدین‌صورت که مفاهیم انتزاعی پس از ارتقاء از حالت ذهنی به مادی و جسمانی، قابلیت حرکت یافته‌اند.

طرح‌واره حرکت نشان دهنده تجربه انسان از حرکت دادن خود یا اشیاء دیگر است. این حرکت یک نقطه شروع به نام مبدا و یک نقطه پایان به نام هدف دارد. آنچه بین این دو چیز است راه نامیده می‌شود. برای مثال، «آقای مدیر هرچه تلاش کرد به نتیجه‌ای نرسید». (شکل ۲).

الف) نقطه آغاز مسیر

ب) نقطه پایان مسیر

شکل ۲. طرح‌واره حرکتی

ایوانز و گرین اهمیت رابطه بین شاخصه‌های حرکت را این گونه می‌دانند: از آنجاکه مسیر راهی برای حرکت از مکانی به مکان دیگر است، از نقطه شروع یا مبدا، مقصد یا هدف و برخی مکان‌های متضاد می‌رود که بین آن‌ها منبع و هدف شکل هستند مانند همه طرح‌واره‌های تصویری پیچیده، طرح‌واره حرکتی یک‌شکل تجربی را تشکیل می‌دهد: ساختار درونی دارد، اما به‌عنوان یک کل منسجم ظاهر می‌شود (همان).

طبق اصول عملی این نوع طرح؛ رفتن از نقطه (الف) به نقطه (ب) مستلزم عبور از تمام نقاطی است که در مسیر بین (الف) و (ب) وجود دارد. نکته دیگر اینکه مسیرها، دارای جهت هستند و هر مسیری با گذشت زمان خاصی همراه است (دریس و دیگران، ۱۳۹۶) (به عبارت دیگر، طرح‌واره‌های حرکتی، منعکس‌کننده تجربه انسان از حرکت خود با دیگر اشیاء است (همان). طرح‌واره جهتی نیز نوعی طرح‌واره حرکتی می‌باشد که مفاهیم انتزاعی را در غالب صورت‌های مکانی در جهت‌های متقابل به یکدیگر پیوند می‌دهد (سلیمی و علی نتاج، ۱۳۹۶: ۶۴).

۴.۲ کاربرد طرح‌واره حرکتی در واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم

طرح‌واره حرکتی همواره نشان دهنده‌ی حرکتی از نقطه (الف) به نقطه (ب) می‌باشد. در جدول ۳ نمونه‌هایی از کاربرد این نوع طرح‌واره نشان داده شده است. در این نوع مثال‌ها، تصویر مشخصی که از معنی واژگان به ذهن می‌رسد، حرکتی است که از نقطه (الف) آغاز و به نقطه (ب) پایان می‌یابد. بسته به معانی واژگان، طی کننده مسیر ممکن است سلول‌ها، کروموزوم‌ها، یاخته‌ها و غیره باشند که از نقطه‌ای آغاز می‌شود و با الگوهای حرکتی متفاوتی مثل نزولی، صعودی، افقی به جلو، افقی عقب، چرخش، قطعه‌بندی و یا هر نوع حرکت دیگری برای رسیدن به نقطه مقصد می‌رسد. با توجه به این که نقاط شروع و پایان و مسیر سفر در اطراف طرح‌واره‌های تصویری، ذهنی هستند، عمدتاً موضوعی فراتر از این حرکت، مورد توجه است که با تصاویر ذهنی و هدف مورد نظر محقق می‌شود. درباره‌ی واژه «فروغ‌آمایی»، نقطه آغاز گیاهان هستند. طی کننده مسیر، انرژی خورشید و نقطه پایان، تولید مواد غذایی است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، بر اساس آمار در طرح‌واره حرکتی در معادل‌یابی‌ها از واژه عربی استفاده نشده است. این واژگان به صورت تصادفی فهرست شده‌اند.

جدول ۳. نمونه‌هایی از واژگان معادل‌یابی شده از کاربرد طرح‌واره حرکتی

واژگان لاتین	واژگان معادل‌یابی شده	مفهوم‌سازی/معنی
میوز	کاستمان	نوعی تقسیم هسته یاخته است که در آن شمار کروموزوم‌های یاخته به نیم کاهش می‌یابند. (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه نود و دو)
میتوز	رشتمان	تقسیم یک یاخته به دو یاخته مشابه و در حقیقت روشی برای تکثیر است. (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه هشتاد و چهار)

بردن درشت مولکول‌ها به صورت ذره‌ای جامد به داخل یاخته و هضم آن. (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه شصت و شش)	بیگانه‌خواری	فاگوسیتوز
درون‌بری به فرایندی فعال گویند که در آن سلول، مولکول‌ها یا اجسامی را به داخل خود فرومی‌برد. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه پانزده)	درون‌بری	اندوسیتوز
فرایند تولید اسپرم است. (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه نود و نه)	زازه‌زایی	اسپرم‌زایی

با تحلیل مشابه به روشنی می‌توان کاربرد طرح‌واره‌های حرکتی را که کار رمزگشایی معانی واژگان معادل‌یابی شده را به درستی برعهده دارند، مشاهده کرد؛ اما همان‌طور گفته شده واژه معادل‌یابی شده به زبان عربی یافت نشده است. از مجموع ۱۹ واژه تخصصی معادل‌یابی شده در درس زیست‌شناسی، فقط ۵ مورد از نوع طرح‌واره حرکتی هستند که به زبان فارسی معادل‌یابی شده‌اند و از واژگان زبان عربی در این طرح‌واره استفاده نشده است (جدول ۴).

جدول ۴. توزیع فراوانی طرح‌واره حرکتی در واژگان تخصصی معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس

زیست‌شناسی دوره اول و دوم

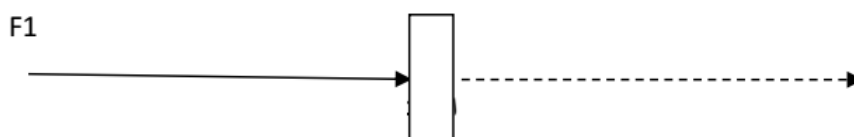
درصد	تعداد	نوع طرح‌واره (طرح‌واره حرکتی)
۱۰۰٪	۵	واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی
۰	۰	واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی

۵.۲. طرح‌واره قدرتی

نوع دیگری از طرح پیش‌فرض، طرح نیرو است که به‌عنوان طرح «اجباری» نیز شناخته می‌شود. طرح‌واره‌های قدرت، طرح‌واره‌های انتزاعی در ذهن هستند که محصول تجربیات انسان از تماس فیزیکی با حرکات، نیروها و موانع هستند. هر فردی در زندگی خود با چیزی به‌عنوان یا علیه خود مواجه شده است. با این درگیری‌ها و موانع معمولاً در رؤیاهای سه احتمال وجود دارد. آن‌ها پشت یک مانع هستند و نمی‌توانند حرکت کنند. به حرکت در مرکز یا کنار مانع ادامه دهید یا موانع موجود در مسیر خود را از بین ببرید. حال افراد با داشتن چنین تجربیاتی می‌توانند ناخودآگاه طرح‌واره‌های بصری در ذهن خود برای درک و درک تجربیات مختلف ایجاد کنند. (بابا سالاری، زندی و دیگران، ۱۳۹۴:۷۶). نمونه‌هایی از اعمال طرح‌واره‌های قدرتی به زبان را می‌توان در ادامه دید:

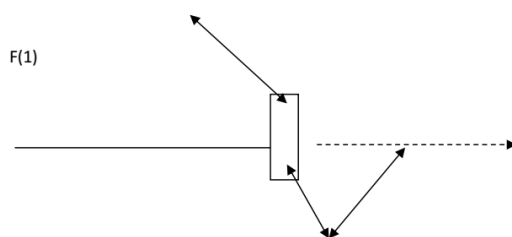
در ابتدا مانعی بر سر راه وجود دارد که ادامه مسیر را غیرممکن می‌کند در (شکل ۳) (بهروزی، فرع شیرازی، ۱۳۹۹:۴۰).

«مدیرعامل با این تصمیم به اجرای پروژه پایان داده است.»

شکل ۳. طرح‌واره قدرتی نوع اول: توقف حرکت

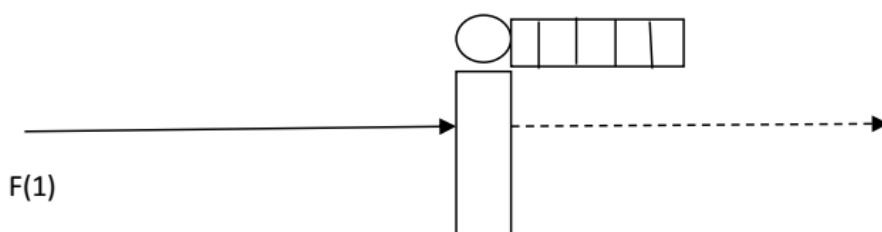
در طرح‌واره قدرتی نوع دوم، مانعی در مسیر حرکت ایجاد می‌شود و ادامه مسیر را غیرممکن می‌کند و یا با تغییر مسیر، راه جدیدی برای ادامه مسیر بدون برخورد مجدد با مانع پیدا می‌شود (شکل ۴). «با این تصمیم ناشیانه، مدیرعامل کارخانه را مجبور به تغییر تأمین‌کننده کرد».

شکل ۴. طرح‌واره قدرتی نوع دوم: شکستن مانع یا تغییر دادن مسیر

مانع ایجادشده در طرح قدرت نوع سوم نمی‌تواند انسان را از ادامه مسیر بازدارد و فرد همچنان بر موانع غلبه کرده و با قدرت خود راه را ادامه می‌دهد (شکل ۵).

«مدیری با وجود بحران اقتصادی، تولید کارخانه را با مدیریت عالی حفظ کرد».

شکل ۵. نوع سوم طرح‌واره قدرتی: موانع و حرکت روبه‌جلو

۶.۲ کاربرد طرح‌واره قدرتی در واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم

مثال‌های زیر کاربری این نوع طرح‌واره را در مفهوم‌سازی نشان می‌دهد.

جدول ۵. مثال‌هایی از کاربری طرح‌واره قدرتی در مفهوم‌سازی که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند.

واژگان لاتین	واژگان معادل‌یابی شده	مفهوم‌سازی/معنی
سیستول	انقباض (عربی)	فرایند انقباض بطن چپ است. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه پنجاه و دو)
هیدرولیز	آب‌کافت	یک واکنش جداشدن پیوندهای شیمیایی به واسطه اضافه کردن آب است. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه بیست و سه)
دیپدز	تراگذاری	فرایند عبور گویچه‌های سفید خون از دیواره مویرگ به محیط پیرامون. (زیست‌شناسی پایه یازدهم، صفحه شصت و هفت)
ریفلاکس	برگشت اسید معده (عربی) از مری	فرایندی است که گاز یا محلولی به دلیلی از محلی به جای اولیه خود بازگردد. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه بیست و دو)
هومئوستازی	هم‌ایستایی	ویژگی یک سامانه است که محیط داخلی خود را تنظیم می‌کند و تمایل به حفظ وضعیت ثابت و پایدار دارد. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه پنج)
الکتروکاردیوگرافی	برق دل نگاری یا نوار	فرایند فراورش برق، دل نگاشت یا نوار قلب که نمودار ثبت شده

قلب (عربی)	تغییرات پتانسیل الکتریکی ناشی از تحریک عضله قلب است. (زیست‌شناسی پایه دهم، صفحه پنجاه و چهار)
------------	---

در همه‌ی مثال‌های ذکرشده، نوعی مانع واضح و یا غیرواضح، دیده می‌شود که به‌نوعی در مفهوم‌سازی دارای نقش هستند. انسان هرگاه مانعی را بر سر راه خود ببیند این تجربه باعث می‌شود که تصویری در ذهنش ساخته شود که همانند سدی باشد که او را از حرکت باز می‌دارد. این تصویر همان طرح‌واره انسداد نامیده می‌شود (صفوی، ۱۳۸۲: ۶۹؛ روشن و دیگران، ۱۳۹۲: ۶۷). در مثال اول، انقباض، فرآیندی است که مانع حرکت ماهیچه مثلاً قلب می‌شود، به‌نوعی تداعی‌گر مانع است. شاید به همین دلیل بوده که متخصصان واژه‌یابی با لحاظ کردن وزن عربی (انقباض بر وزن انفعال) از این واژه استفاده کرده‌اند تا نقش و معنای کامل‌تری داشته باشد.

همان‌طور که در مبانی نظری این مقاله اشاره شد، با توجه به موانعی که بر سر راه انسان به وجود می‌آید، انواع گوناگونی از این طرح‌واره تصویری قدرتی پیدا می‌شود. مثال حاضر از نوع طرح‌واره قدرتی مورد اول می‌باشد. به‌نوبه‌ی خود، نمونه‌های دیگری از انواع دیگر این طرح ارائه شده است. مثال شماره دو «آب‌کافت»، مانع پیش آمده، یک واکنش است که به‌واسطه‌ی اضافه کردن آب، باعث جداشدن پیوندهای شیمیایی می‌شود. این نوع طرح‌واره از نوع قدرتی دو است. در طرح‌واره قدرتی نوع دوم، در مسیر حرکت، سدی به وجود می‌آید و سه حالت ممکن است روی دهد. ۱. تغییر دادن مسیر که به گذشتن از آن منجر می‌شود. ۲. گذشتن از کنار مانع و ادامه دادن راه. ۳. عبور کردن با قدرت هر چه تمام‌تر از آن مانع. مثلاً «دمای جوش» یک مایع به‌صورت درجه حرارتی تعریف می‌شود که در آن فشار بخار مایع برابر با فشار بیرونی باشد. این طرح‌واره، تداعی‌گر تصویر گذر از مانع و ادامه مسیر دارد. در میان مثال‌های مذکور واژه «معد» از زبان عربی برگرفته شده است که همان طرح‌واره قدرتی از نوع اول می‌باشد. واژه معد از ریشه معد یمعد معدا می‌باشد و جمع آن معد می‌باشد و معنای فارسی آن به معنای شکم می‌باشد. فقط همین واژگان مذکور بودند که از نوع اول طرح‌واره قدرتی بودند. بقیه واژگان فارسی به شکل طرح‌واره قدرتی نوع اول و دوم و سوم قابل مشاهده هستند. از مجموع ۱۹ واژه تخصصی معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی، ۶ مورد از آن مربوط به طرح‌واره قدرتی هستند که ۳ واژه به زبان عربی معادل‌یابی شده‌اند (جدول ۶).

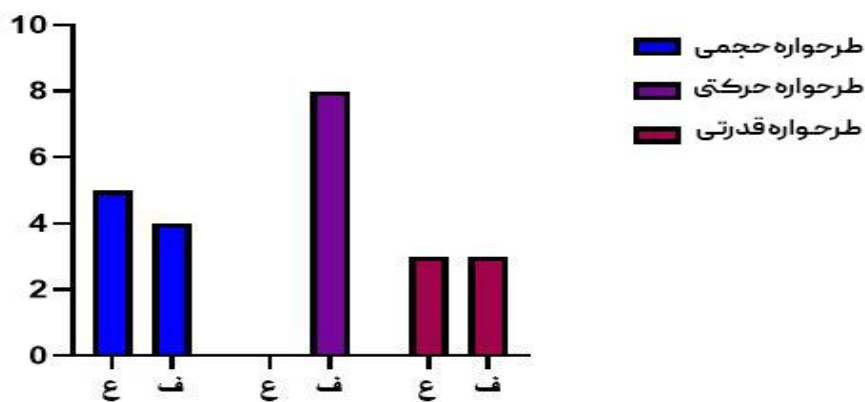
جدول ۶. توزیع فراوانی طرح‌واره قدرتی در واژگان تخصصی معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم که به‌صورت تصادفی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

نوع طرح‌واره (طرح‌واره قدرتی)	تعداد	درصد
واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی	۳	۵۰٪
واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی	۳	۵۰٪

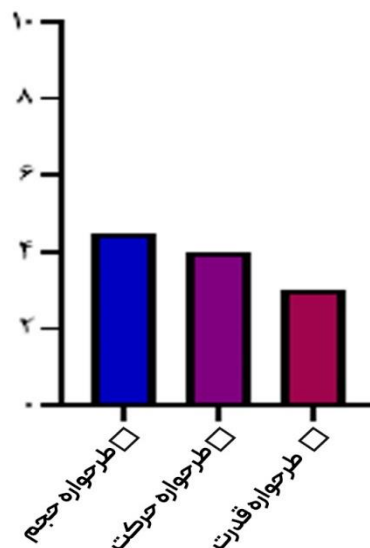
نتیجه

نتایج حاصل از بررسی طرح‌واره‌های تصویری واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی در درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم نشان داد که همه‌ی طرح‌واره‌های تصویری قابلیت تبیین رمزگشایی معنایی را دارند ولی پربسامدترین طرح‌واره تصویری که بیشترین فراوانی را در زمینه مفهوم‌سازی و رمزگشایی معنایی که بر اساس نظریه مارک جانسون

است، طرح‌واره حجمی است. زیرا بیشترین معیارهای طرح‌واره‌های حجمی که در ذهن انسان است، بر اساس کمیت (طول، عرض، ارتفاع) می‌باشد، همچنین این طرح‌واره تصویری می‌تواند معنای واژه را به‌وضوح نشان دهد و فراگیران بهتر می‌توانند بر اساس این طرح‌واره معنای واژه را درک نمایند. چنین به‌نظر می‌رسد که برای درک مفاهیم عینی، کمی، جسمی شده و ملموس استفاده از زبانی غیر از زبان فارسی کار درک و مفهوم‌سازی واژگان را دشوار نمی‌کند، پس به همین دلیل در معادل‌یابی واژگان لاتین در طرح‌واره حجمی بیشتر از واژگان متداول زبان عربی استفاده شده است. در طرح‌واره حجمی، ۶۲٪ از واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی هستند. در طرح‌واره حرکتی از معادل‌یابی واژگان عربی استفاده نشده است. ولی در طرح‌واره قدرتی ۵۰٪ واژگان معادل‌یابی شده به زبان عربی می‌باشند؛ بنابراین می‌توان گفت که نزدیک به نیمی از رسالت مفهوم‌سازی، از طریق طرح‌واره حجمی انجام شده و نیمی دیگر از آن از طریق طرح‌واره‌های حرکتی و قدرتی مفهوم‌سازی شده‌اند.

نمودار ۱: مقایسه واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم در طرح‌واره‌های تصویری.

نمودار ۲: مقایسه میزان استفاده از طرح‌واره‌های تصویری در واژگان معادل‌یابی شده به زبان فارسی و عربی درس زیست‌شناسی دوره اول و دوم.

پی‌نوشت‌ها

۱. Johnson
۲. Lakoff
۳. Talmy
۴. Langacker
۵. Fillmore
۶. Switzer
۷. Fauconnier
۸. Turner
۹. Evans
۱۰. Tiberian

کتابنامه

۱. جانسون، مارک. (۱۳۹۸). بدن در ذهن مبنای جسمانی معنا، تخیل و استدلال. ترجمه جهان‌شاه میرزا بیگی. تهران: آگاه.
۲. الخولی، محمدعلی. (۱۹۹۱). معجم علم اللغة النظری. ط ۲. بیروت: مکتبه لبنان.
۳. راسخ مهند، محمد. (۱۳۹۲). درآمدی بر زبان‌شناسی شناختی، نظریه‌ها و مفاهیم. چاپ چهارم. تهران: سمت.
۴. حسینی بهشتی، ملوک السادات. (۱۳۹۲). ساخت‌واژه، اصطلاح‌شناسی و مهندسی دانش. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
۵. صفوی، کوروش. (۱۳۸۳). درآمدی بر معنی‌شناسی. چاپ دوم. تهران: سوره مهر.
۶. گروه واژه‌گزینی. (۱۳۸۸). اصول و ضوابط واژه‌گزینی همراه با شرح و توضیحات. ویرایش سوم. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
۷. نخبة من اللغویین. (۱۹۸۳). معجم مصطلحات علم اللغة الحديث. ط ۱. بیروت: مکتبه لبنان.
۸. آریانفر، سیمین، (۱۳۸۵)، بررسی شماری از ضرب‌المثل‌های زبان فارسی بر اساس طرح‌واره‌های تصویری در چارچوب نظریه معناشناسی شناخت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه الزهرا.
۹. ایمانی، آوا، عادل، رفیعی. (۱۳۹۸)، «تحلیل ساخت‌محور از ترکیبات نام اندام سر در زبان فارسی» مجله زبان پژوهی، دوره ۱۱، شماره ۳۳، صص ۱۲۹-۱۵۹. Doi: 10.22051/jlr.2018.19239.1506
۱۰. باباسالاری، زهرا، بهمن زندی، بلقیس روشن، حسین قاسم‌پود مقدم. (۱۳۹۴)، «بررسی شناختی طرح‌واره‌های تصویری در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی» مجله زبان و زبان‌شناسی، دوره یازدهم، شماره ۲۱، صص ۶۹-۸۷.
۱۱. باقری خلیلی، علی اکبر؛ منیره، محرابی کاله. (۱۳۹۲). «طرح‌واره چرخشی در غزلیات سعدی و حافظ شیرازی». فصلنامه نقد ادبی، سال ششم، شماره ۲۳، صص ۱۴۸-۱۲۵.
۱۲. تالمی، لئونارد، (۱۹۸۸)، «پویایی نیرو در زبان و شناخت». علم شناخت. مترجم مرتضی دستلان. دوره دوازدهم. شماره ۱. صص ۴۰-۱۰۰.
۱۳. دادور کاشانی، مستوره، دکتر سید حامد موسوی جروکانی (۱۴۰۱). «بررسی طرح‌واره‌های تصویری حسد و حسرت در بوستان سعدی». پژوهشنامه ادبیات تعلیمی. سال چهاردهم، شماره ۵۵. صص ۱۶۱-۱۱۸۰.
۱۴. دستلان، مرتضی، زینب محمدابراهیمی. (۱۳۹۴)، «بررسی فعل‌های وجه‌نمای کمکی زبان فارسی در چهارچوب الگوی نیرو-پویایی تالمی و الگوی شناختی آرمانی لانگاکر». پژوهش‌های زبان‌شناسی، سال هفتم، شماره اول، صص ۱۶-۱.

۱۵. بهروزی، زهره، سید حیدر فرع شیرازی. (۱۳۹۹). «بررسی طرح‌واره‌های تصویری «رحمة» در قرآن بر مبنای رویکرد زبان-شناختی جانسون». فصلنامه پژوهش‌های ادبی-قرآنی، سال هشتم، شماره سوم، صص ۲ تا ۱۴.
- Dor: 20.1001.1.23452234.1399.8.3.2.1
۱۶. دریس، فاطمه، الخاص ویسی، بهمن گرجیان، ساسان شرفی (۱۳۹۷). «بررسی کاربست طرح‌واره‌های تصویری در قرآن کریم، با تکیه بر اشاره‌های تربیتی و آموزه‌های اخلاقی در کلام وحی». فصلنامه آموزه‌های تربیتی در قرآن و حدیث، سال دوم، شماره ۴. صص ۵۹ تا ۷۶.
۱۷. دهقان، حسن، سید حسین سیدی، حسین ناظری. (۱۴۰۲)، «معناشناسی تاریخی و توصیفی واژه «تل» در قرآن کریم». فصلنامه زبان و ادبیات عربی، سال چهاردهم، شماره ۲. صص ۱-۲۱. Doi: 10.22067/jallv14.i2.85485
۱۸. سلیمی سیده فاطمه، زهرا علی نتاج. (۱۳۹۶). «کارکرد طرح‌واره‌های تصویری در مفاهیم تربیت اخلاقی قرآن». سراج منیر، سال هشتم، شماره ۲۹. صص ۵۷-۸۵.
۱۹. رسولی، حجت، ابوالفضل رضایی، فیروزه، حسینی. (۱۴۰۱)، «جستارهای زبانی در قصیده «اطبق دجی» سروده محمد مهدی جواهری با رویکرد آشنایی-زدایی آوایی، واژگانی و نحوی». فصلنامه زبان و ادبیات عربی، دوره چهاردهم، شماره ۳. صص ۱-۲۰. Doi: 10.22063/jallv14.i3.2101-1013
۲۰. روشن، بلقیس، فاطمه یوسفی‌راد، فاطمه شعبانیان (۱۳۹۲)، «مبنای طرح‌واره‌ای استعاره‌های موجود در ضرب‌المثل‌های شرقی گیلان»، مجله زبان شناخت، دوره ۴. شماره ۸. صص ۹۴-۷۵.
۲۱. صفوی، کوروش، (۱۳۷۴)، «بررسی جامعه‌شناختی و زبان‌شناختی واژه‌های قرضی و انواع واژه‌های قرضی در زبان فارسی»، نامه فرهنگ، شماره ۱۹، صص ۹۶-۱۱۱.
۲۲. _____، (۱۳۸۲)، «بحثی درباره طرح‌واره‌های تصویری از دیدگاه معناشناسی شناختی»، مجله نامه فرهنگستان، ش ۲۱، صص ۸۵-۶۵.
۲۳. فتحی ایرانشاهی، طیبه، سید محمود میزایی الحسینی، شیرین پورابراهیم. (۱۳۹۹)، «طرح‌واره‌های تصویری حوزه احساسات در رمان «حکایات یوسف تادرس». مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی. شماره ۵۸، صص ۱۳۱-۱۵۴.
- Dor: 20.1001.1.23456361.2021.17.58.7.6
۲۴. محمدی آسیابادی، علی، اسماعیل صادقی، معصومه طاهری. (۱۳۹۱)، «طرح‌واره حجمی و کاربرد آن در بیان تجارب عرفانی». پژوهش‌های ادب عرفانی (گوهر گویا)، سال ششم. شماره ۲۲. صص ۱۶۲-۱۴۱.
۲۵. محمدی آسیابادی علی؛ معصومه طاهری. (۱۳۹۱)، «بررسی طرح‌واره حجمی معبد و نور در مثنوی معنوی». پژوهش‌های ادب عرفانی (گوهر گویا). سال ششم. شماره ۲۳. صص ۹۵-۱۲۴

26. Johnson. M.(1987).*The body in the mind, the bodily basis of meaning, reason and imagination*. Chicago: Chicago university press.

References

- Arianfar, S. (2016). *a survey of some Persian proverbs based on image schemas in the framework of the semantic theory of cognition*, Master's thesis, Tehran: Al-Zahra University.[In Persian].
- Al-Khouli, M. (1991). *Al-Nazari Al-Al-Lagheh Dictionary*. Al-Thaniyyah Edition, Beirut: Lebanese Library. [In Arabic].
- An elite group of linguists. (1983). *The dictionary of terms of al-al-lugh al-hadith*, first edition, Beirut: Lebanese Library.[In Arabic].

- Babasalari, Z., Zand, B., Roshan, B., Qasim-PodMoghadam, H. (2014). Cognitive examination of imaginary schemas in Persian books of the elementary school period, *Journal of Language and Linguistics*, 11(21), 69-87. [In Persian]
- Bagheri Khalili, A., Mehrabi Kaleh, M. (2012). The circular schema in the lyrical poetry of Saadi and Hafez Shirazi, *Literary Criticism Quarterly*, 6(23), 125-148. [In Persian]
- Behrouzi, Z., Far Shirazi, H. (2019). Investigation of the image schemas of rahma in the Quran based on the approach of Johnson's Schemata language. *Quarterly Journal of Literary-Quranic Research (Scientific-Research Quarterly)* 7(3), 2-14. [in Persian]
Dor: 20.1001.1.23452234.1399.8.3.2.1
- Dadour Kashani, M., Mousavi Jarukani, H. (1401). Investigation of image schemas of envy and longing in Bostan Saadi. *Research Journal of Educational Literature*, 14(55), 1180-161. [in Persian]
- Dastlan, M., Mohammad Ebrahimi, Z. (2014). Study of the auxiliary aspectual verbs of the Persian language in the framework of Thalami's force-dynamic model and Langacker's ideal cognitive model. *Linguistic research*, 7(1), 16-1. [in Persian]
- Dehghan, H. & Sayyedi, H. & Nazeri, H. (2022). Historical and descriptive semantics of the word "Tal" in the Holy Qur'an, *Arabic Language and Literature*, 14(2), 1-21.
Doi: 10.22067/jallv14.i2.85485. [In Persian]
- Drees, F., Khaso Visi, B., Sharfi, S. (2017). Investigating the application of conceptual schemes in the Holy Qur'an, relying on educational hints and moral rules in the Word of Revelation. *Quarterly Journal of Educational Teachings in the Qur'an and Hadith*, 2(4), 59-76. [in Persian]
- Imani, A., Rafiei, A. (2018). Structure-oriented analysis of head-organ noun combinations in Persian language, *Journal of Linguistics*, 11(33), 129-159.
Doi: 10.22051/jlr.2018.19239.1506. [In Persian]
- Fathi Iranshahi, Meizaei Al-Hosseini, M., Pourabrahim, S. (2019). Imagistic schemas of the field of emotions in the novel "Hayayat Yusuf Tadares", *Journal of the Iranian Language and Arabic Literature Association*, (58), 131-154. [in Persian]
Dor: 20.1001.1.23456361.2021.17.58.7.6
- Hosseini Beheshti, M. (2012). *Syntax, terminology and knowledge engineering*. Tehran: Iran Institute of Science and Information Technology. [in Persian]
- Johnson, M. (2018). *The body in the mind is the physical basis of meaning, imagination and reasoning*. Translated by Jahanshah Mirza Begi. Tehran: Aghaz.
- Mohammadi Asiabadi, A., Sadeghi, I., Taheri, M. (2013), volume schema and its use in expressing mystical experiences, *researches of mystical literature (Gohar Goya)*, 6(22), 141-162. [In Persian].
- Mohammadi Asiabadi, A., Taheri, M. (2012). Investigation of the volume diagram of the temple and the light in the spiritual Masnavi, *researches of mystical literature (Gohar Goya)*, 6(23), 124-95. [in Persian]
- Rasakh Mohand, M. (2012). *Introduction to Cognitive Linguistics, Theories and Concepts*, 4th edition, Tehran: Samit Publications. [In Persian]
- Rasouli, H. & Rezaei, A., Hosseini, F. (2022). Linguistic essays in the ode "Attaq Daji" written by Mahmoud Mehdi Javaheri with the phonetic, lexical and syntactic familiarization-defamiliarization approach, *Journal of Arabic Language and Literature*, 14(3), 1-25. Doi: 10.22063/jallv14.i3.2101-1013 [In Persian]

- Roshan, B & Yousefi Rad, R & Shabanian, F.(2012). The schematic basis of metaphors in the eastern proverbs of Gilan, *Cognition Language*, No. 8, 75-94. [In Persian].
- Safavi, K. (1995). Sociological and Linguistic Study of Loanwords and Types of Loanwords in Persian Language, *Nameh Farhang*, No. 19. 96-111 .[In Persian].
- Safavi, K. (2012). a discussion about image schemas from the perspective of cognitive semantics, *Journal Of Nameh Farhangistan*, Vol. 21, pp. 65-85. [In Persian].
- . (2013). *An Introduction to Semantics*, Second Edition, Tehran: Surah Mehr Publications. [In Persian].
- Salimi ,F. Ali Netaj,Z. (2016). The function of image schemas in the concepts of moral education of the Qur'an. *Siraj Munir*, 8(29), 57-85. [In Persian]
- Talmy, Leonard, (1988). "Power Dynamics in Language and Cognition."*cognitive science*,Translated by Morteza Daslan.12(1). 40-100.[In Persian]
- Word selection group, (2008). *principles and rules of word selection with descriptions and explanations*, Third edition, Tehran: Persian Language and Literature Academy. [In Persian].